

Upphörandet av det idrottsbetonade Urhea-konceptet på åk 7-9 och utvecklingsåtgärder för att öka möjligheter att utöva motion

Svenska nämnden för fostran och utbildning 02.04.2025
793/12.00.01/2024

Beredare Utbildningsdirektör Astrid Kauber, utbildningschef Ulrika Willför-Nyman,
fornamn.efternamn@kirkkonummi.fi

Beslutsförslag Bildningsdirektör Eeva-Kaisa Ikonen

Svenska nämnden för fostran och utbildning beslutar att

1
man avstår från Urhea-konceptet. De nuvarande idrottslinjerna fortsätter läsåret 2025–2026 (årskurserna 8 och 9) och 2026–2027 (årskurs 9)

2
alla enhetsskolor fortsätter verksamheten som idrottsnärskolor: varje närskola erbjuder tillräcklig mängd mångsidiga tillvalskurser i gymnastik och dessutom stöder man motion i skolorna genom bland annat morgonmotionsklubbar, motionsraster och -temadagar, i vilka man uppmuntrar alla elever att delta

3
varje enhetsskola bygger upp en helhet av tillvalsämnen inom gymnastik för eleverna i årskurserna 7–9 och när eleverna väljer den betonar de läroämnet gymnastik i sina högstadiestudier. I tillvalsämnesutbudet ingår tillvalsämnet Kasva urheilijaksi (Växa till idrottare). Man söker på egen ansökan till idrottsstigen efter beslut om närskola

4
förutsättningarna för en aktiv livsstil för barn och unga utvecklas i samarbete med övriga aktörer i kommunen i enlighet med målen i Kyrksläotts kommunstrategi och planen för barns och ungas välfärd.

Behandling

Beslut

För kännedom

Redogörelse Svenska nämnden för fostran och utbildning beslutade vid sitt sammanträde 30.10.2024 § 47 (793/12.00.01/2024) remittera ärendet "Upphörandet av det idrottsbetonade Urhea-konceptet på åk 7-9 och utvecklingsåtgärder för att öka möjligheter att utöva motion" för ny beredning för att man vid beredningen ska kunna iaktta elevernas, vårdnadshavarnas och idrottsföreningarnas perspektiv.

Utbildningstjänsterna ordnade en enkät för elever, vårdnadshavare och lokala idrottsföreningar. Enkäten för elever och vårdnadshavare var öppen 20.12.2024–19.1.2025. Enkäten för lärare var öppen 20.12.2024–31.1.2025.

Enkäten för lokala idrottsföreningar var öppen 20.12.2024–31.1.2025. Enkäten skickades till alla de idrottsföreningar som eleverna nämnde i sina enkäter. Lärarna och idrottsföreningarna hade längre tid att svara än eleverna och vårdnadshavarna eftersom vi i början fick väldigt få svar.

Ett diskussionsmöte för lokala idrottsföreningar hölls i Kyrkslätt kommunhus onsdag 19.3.2025 kl. 18–20. En inbjudan till mötet skickades till föreningarna 29.1.2025. I mötet deltog tre idrottsföreningar.

Enkätresultat

Elevenkäten besvarades av sammanlagt 86 elever (69 elever från de finskspråkiga enhetsskolorna och 17 elever från den svenskspråkiga enhetsskolan). Vårdnadshavarenkäten besvarades av sammanlagt 135 vårdnadshavare (104 från de finskspråkiga enhetsskolorna och 31 från den svenskspråkiga enhetsskolan). Av lärarna fick vi 12 svar (9 från de finskspråkiga skolorna och 3 från den svenskspråkiga enhetsskolan). Av idrottsföreningarna fick vi sex svar.

Vårdnadshavarna förväntade sig av Urheas verksamhet med idrottsnärskolor att alla elever som deltar i verksamheten skulle vara målvedvetna idrottare, att de skulle ha en möjlighet att flexibelt få ledigt från skolan och att läsordningen tar elevernas egna träningsprogram i beaktande.

Eleverna ansåg vardagen positiv tack vare likasinnade kompisar och en kortare onsdag. Om läsordningen konstaterade eleverna att alla elever inte har träningar på onsdagar och att morgonträningarna på tisdagar orsakar förseningar om träningarna är i en grannkommun. Möjligheten att få delta i skolans egen morgonträning fick tack av elever och vårdnadshavare.

Lärarna var oroliga över de stora gruppstorlekarna och fluktuationerna i elevernas motivation och önskade mera samarbete med idrottsföreningarna. Enligt lärarna ger idrottslinjen ändå en god grund för framtiden och eventuell övergång till ett idrottsgymnasium.

Tillvalsämnet Kasva urheilijaksi (Växa till idrottare) fick tack och beröm av både elever, vårdnadshavare och lärare. Lärarna konstaterade tillvalsämnet vara populärt även bland de elever som inte är på idrottslinjen.

De flesta elever konstaterade att studier på idrottslinjen inte har haft nämnvärd verkan på möjligheten att kombinera skola med idrott. Också några vårdnadshavare konstaterade att idrottslinjen inte i sig har gett något mervärde i möjligheten att kombinera skola med idrott. En del av vårdnadshavarna var besvikna över rigiditeten gällande frånvaro eller att en elev regelbundet skulle få avsluta skoldagen tidigare än vad som anges på läsordningen. Lärarna lyfte fram att vårdnadshavarna har förväntat sig att deras barn skulle få mer individuellt stöd och grenspecifik träning av lärarna.

Som fördelar med idrottslinjen ansågs likasinnade kompisar och mängden mångsidig idrott under skoldagarna.

Vårdnadshavarna och lärarna önskade lämplighetstest för att de elever som idrottar målmedvetet skulle bli utvalda till idrottslinjen. I praktiken skulle detta innebära avstånd från den nuvarande Urhea-idrottsnärskolemodellen och inrättande av en separat idrottsklass. Inrättande av en idrottsklass skulle inte lösa de ovan nämnda problem som framkommit i genomförandet av idrottslinjen och som gäller bl.a. elevernas möjligheter att kombinera föreningsträningarna med skoldagen. På grund av minskningen av elevantalet under de följande åren kan vi inrätta en ny idrottsklass i den finskspråkiga undervisningen, varvid också elevernas skolväg tidsmässigt förlängs, och även detta har en negativ inverkan på möjligheten att

kombinera studierna inom den grundläggande utbildningen med målmedveten idrott.

Sammandrag på diskussionsmötet

På diskussionsmötet kom det fram att idrottsföreningarna har haft missuppfattningar om Urheas verksamhet med idrottsnärskolor. Samarbetet med skolorna har varit ringa, och man önskade både ökning och utvidgning av verksamheten att gälla även de ungdomar som inte idrottar målmedvetet. Tillsammans konstaterade man att om man skapar möjligheter till en hobbykväll per vecka kan man stöda de ungas välbefinnande i så stor utsträckning som möjligt genom att i anslutning till skoldagen ordna hobbygrupper både för de unga som sysslar med målmedveten idrott och andra elever i årskurserna 7–9 som är intresserade av idrott. Samtidigt önskar idrottsföreningarna också stöd för ordnande av denna typs verksamhet för olika målgrupper.

Beslutshistoria

Upphörandet av det idrottsbetonade Urhea-konceptet på åk 7-9 och utvecklingsåtgärder för att öka möjligheter att utöva motion

Svenska nämnden för fostran och utbildning 02.04.2025

793/12.00.01/2024

Beredare Utbildningsdirektör Astrid Kauber, utbildningschef Ulrika Willför-Nyman, fornamn.efternamn@kirkkonummi.fi

Beslutsförslag Bildningsdirektör Eeva-Kaisa Ikonen

Svenska nämnden för fostran och utbildning beslutar att

1

man avstår från Urhea-konceptet. De nuvarande idrottslinjerna fortsätter läsåret 2025–2026 (årskurserna 8 och 9) och 2026–2027 (årskurs 9)

2

alla enhetsskolor fortsätter verksamheten som idrottsnärskolor: varje närskola erbjuder tillräcklig mängd mångsidiga tillvalskurser i gymnastik och dessutom stöder man motion i skolorna genom bland annat morgonmotionsklubbar, motionsraster och -temadagar, i vilka man uppmuntrar alla elever att delta

3

varje enhetsskola bygger upp en helhet av tillvalsämnen inom gymnastik för eleverna i årskurserna 7–9 och när eleverna väljer den betonar de läroämnet gymnastik i sina högstadiestudier. I tillvalsämnesutbudet ingår tillvalsämnet Kasva urheilijaksi (Växa till idrottare). Man söker på egen ansökan till idrottsstigen efter beslut om närskola

4

förutsättningarna för en aktiv livsstil för barn och unga utvecklas i samarbete med övriga aktörer i kommunen i enlighet med målen i Kyrksläotts kommunstrategi och planen för barns och ungas välfärd.

Behandling

Ledamot Saloranta-Eriksson föreslog att nämnden återremitterar ärendet till ny beredning.

Motförslaget:

Nämnden återremitterar ärendet till ny beredning så att i beredningen beaktas elevernas, vårdnadshavarnas och idrottsföreningarnas synpunkter.

Motförslaget understöddes av Paula Oittinen, Linda Basilier, Stefan Gustafsson, Petra Ekberg-Kontula, Stefan Törnqvist, Mikael Korkman och Johanna Fleming.

Nämnden godkände återremitteringsförslaget enhälligt.

Beslut Svenska nämnden för fostran och utbildning beslutade återremittera ärendet för ny beredning.

För kännedom

Redogörelse

Kyrksläotts kommuns fullmäktige lämnade 3.2.2020 en fullmäktigemotion om att inleda idrottsbetonad undervisning i Kyrkslätt och ansluta den till Urheanätverket. I svaret på fullmäktigemotionen konstaterades att en egentlig idrottsbetonad undervisningsklass till vilken man skulle ansöka genom ett nationellt lämplighetstest inte ger mervärde för den efterfrågan som finns i skolornas vardag. Utbildningstjänsternas och rektorernas gemensamma synpunkt var att det istället för idrottsbetoning vore viktigt att i områdets alla skolor med högre årskurser genomföra verksamhet enligt principen för idrottsnärskola, så att eleverna i kommunen skulle ha jämlika möjligheter till idrott. Kyrksläotts kommunfullmäktige godkände 21.9.2020 § 73 svaret på fullmäktigemotion 2/2020 om inledande av idrottsbetonad undervisning i Kyrkslätt.

Principerna för antagning till idrottslinjen och förverkligandet av undervisningen av den i enhetsskolorna inom den grundläggande utbildningen i Kyrkslätt fr.o.m. 1.8.2021 godkändes i finska förskoleverksamhets- och utbildningsnämnden (10.3.2021 § 12) och i svenska förskoleverksamhets- och utbildningsnämnden (17.3.2021 § 13). Man beslutade genomföra idrottslinjen som en hybridmodell mellan idrottslinje och idrottsnärskola i alla enhetsskolor i kommunen. Man gjorde upp ansökningskriterier för idrottslinjen. En elev som ansöker till idrottslinjen kan bli antagen endast till idrottslinjen i sin egen närskola.

I samma handling konstaterades att idrottsbetoningen förverkligas i samarbete med Finlands idrottsakademis Urhea-program. En elev som antagits till idrottslinjen deltar i tillvalsämneskursen på åk 7-9 Kasva Urheilijaksi ("Väx som idrottare"), om inte studierna i det andra långa främmande språket eller annat bindande valfritt läroämne hindrar deltagande i tillvalskursen på grund av schemamässiga orsaker. Studieinnehållet i Kasva Urheilijaksi/Väx som idrottare, genomförs i den finskspråkiga undervisningen i årskurs 7 som en tillvalskurs med en årsveckotimme och i årskurserna 8 och 9 som en två årsveckotimmar lång kurs i samband med tillval i konst- och färdighetsämnena. Studieinnehållet i Kasva Urheilijaksi/ Väx som idrottare, genomförs i den svenskspråkiga undervisningen i årskurserna 7 och 9 som en tillvalskurs med två årsveckotimmar och i årskurs 8 som en kurs med en årsveckotimme i samband med tillval i konst- och färdighetsämnena.

Utöver tillvalskursen Kasva Urheilijaksi/Väx som idrottare kan eleven välja de tillvalsämneskurser i gymnastik som skolan erbjuder. Urhea-programmet omfattar också träningar i fysik eller egen idrottsgren i samband med skoldagen på tisdagsmorgnar och onsdagseftermiddagar. Man planerade

tillsammans med idrottsföreningarna i Kyrkslätt att bygga upp en lösning för Kyrkslätt på försöksbasis. I handlingen konstaterades ändå att eftersom det ännu fanns osäkerheter med de lokala idrottsföreningarnas möjligheter att delta i ordnandet av morgonträningar eller gemensamma träningar, ska allmänna träningar på tisdagsmorgnar möjliggöras så att alla som valt idrottslinjen kan delta i morgonens allmänna träningar/fysikträningar. Därför kan man vara tvungen att ordna verksamheten även som till exempel klubbverksamhet i skolan med skolans egna gymnastiklärare.

Idrottslinjens antagningsprinciper

I ansökningskedet ska varje elev som ansöker till idrottslinjen fylla i en egen motiverad ansökan till idrottslinjen. Till ansökningsblanketten bifogas också vårdnadshavarnas samtycke och förbindande underskrift. Den sökande ska dessutom lämna in ett utlåtande av idrottsföreningen eller träningen om den sökandes engagemang. Den sökande ska ha minst vitsordet 9 i gymnastik (finska nämnden för fostran och utbildning 10.10.2023 § 38 och svenska nämnden för fostran och utbildning 24.10.2023 § 39). Eleven som antagits till idrottslinjen undertecknar Idrottsakademins idrottaravtal.

Motiveringar för att avstå från Urhea-konceptet inom idrottsbetoningen på åk 7-9

Man kom överens om att principerna för antagning till idrottslinjen och förverkligandet av undervisningen på linjen i enhetsskolorna inom den grundläggande utbildningen i Kyrkslätt fr.o.m. 1.8.2021 var på försöksbasis, på så sätt att man utvecklar principerna och modellerna för genomförande av ansökan samt utvärderar eventuella ändringsbehov och bearbetar dem på basis av erfarenhet. Utbildningstjänsterna, tillsammans med rektorerna för enhetsskolorna utvärderade genomförandet av modellerna och ansökningsprinciperna för idrottslinjen vid sitt sammanträde 26.9.2024. Sammanträdet gemensamma ställning var att den nuvarande verksamhetsformen inte betjänar unga som idrottar målinriktat och erbjuder å andra sidan inte tillräckligt med stöd och uppmuntran för unga som rör på sig mindre.

Ett mål i Kyrkslätt kommuns plan för barns och ungas välfärd är att utöka den fysiska aktiviteten i barns och ungas vardag så att man i skolorna utökar den aktiva rastverksamheten och genomför mångsidig gymnastikundervisning i enlighet med läroplanen. Ursprungligen var syftet att genomföra idrottslinjernas träningar på tisdagsmorgnar i de lokala idrottsföreningarnas regi. Det här förverkligades inte eftersom föreningarna som är verksamma i området har väldigt få fast anställda. Föreningsaktörerna är i regel frivilliga personer och har dagsarbete på annat håll, så det har varit en utmaning att hitta samarbetspartners till morgonens fysikträningar. Skolornas gymnastiklärare har svarat för fysikträningarna på tisdagsmorgnar och idrottslinjens elever har deltagit i dem. Behoven av fysikträning har ändå varit olika för dem som antagits till idrottslinjen. Därför har de allmänna träningarna som gymnastikläraren ordnat inte visat sig vara ändamålsenliga eller motiverande för eleverna vid idrottslinjen. Samtidigt har det inte varit möjligt att erbjuda motsvarande morgonmotionsklubb för unga som motionerar lite.

Resurseringen av idrottsbetoningen har tagit upp timresurser av den övriga undervisningen. Eleverna som studerar på betoningsklasserna är i ojämlik ställning jämfört med de övriga eleverna, eftersom grupperingen i betonad undervisning omfattar studier på tillvalskurser i gymnastik i alla högre årskurser. På så sätt har elever som rör på sig mindre inte nödvändigtvis fått välja gymnastik som tillvalsämne, då kurserna fylls av elever från

idrottslinjen. Om det funnits platser på kurserna har det varit utmanande att ordna undervisningen så att den tjänar alla, då elevernas nivåskillnader och behov är olika.

Den nuvarande modellen stöder inte på bästa möjliga sätt unga som idrottar målinriktat. Träningarna i den egna idrottsgrenen är nödvändigtvis inte alltid på tisdagsmorgnar och onsdagar, men det nuvarande arrangemanget förlänger skoldagarna andra vardagar och försvårar därmed deras deltagande i träningar i sin egen idrottsgren. Många målinriktat idrottande unga deltar i träningar i Esbo och Grankulla, så man måste reservera tid även för resor. Till exempel hinner de inte delta i träningar på tisdagsmorgnar i den egna föreningen i Esbo, eftersom tiden som reserverats i läsordningen inte räcker för såväl träningar samt resor tillbaka till nästa lektion i Kyrkslätt. Att flytta starten på skoldagen till en senare tidpunkt leder igen till att de övriga skoldagarna blir oskäligt långa.

Enligt 35 § i lagen om grundläggande utbildning ska en elev delta i den utbildning som stadgats enligt lagen, om eleven inte av särskilda skäl tillfälligt har fått befrielse. Om en elev har anmälts till utbildningsanordnarens skola, ska hen delta regelbundet i undervisningen. Rektorn kan tillfälligt bevilja befrielse på grund av exempelvis deltagande i ett träningsläger och/eller tävlingar. Man kommer överens om dessa arrangemang i skolorna från individ till individ tillsammans med den målinriktat idrottande unga och hans familj.

En målinriktat idrottande ung person kan alltså enligt lagen inte beviljas regelbundet återkommande tillstånd att vara frånvarande från undervisningen på grund av idrottsträningar. Om den målinriktade idrottshobbyn kräver regelbunden frånvaro, har eleven i alla fall möjlighet att övergå till årskursintegrerad undervisning. För elever som deltar i årskursintegrerad undervisning utarbetas ett eget studieprogram enligt vilket undervisningen genomförs. Undervisningen i olika ämnen kan delas upp eller koncentreras till olika årskurser, så länge minimitimantalet lektioner enligt timfördelningen uppfylls vid övergångsskeden i timfördelningsförordningen, såsom när årskurs 9 går ut. Också det med förordningen om grundläggande utbildning förenliga genomsnittliga årliga minimitimantalet ska uppfyllas i varje årskurs (t.ex. årskurs 7 och 8 i genomsnitt minst 29 och i årskurs 9 i genomsnitt minst 30 timmar per arbetsvecka). Inom årskursintegrerad undervisning antecknas i terminsbetyget prestationerna för läsåret i fråga och ett omnämnande om att eleven studerar enligt sitt eget studieprogram enligt förordningen om grundläggande utbildning. Studieprogrammet kan fogas till betyget.

Dessutom har en elev som studerar vid idrottslinjen i nuläget begränsad möjlighet att välja andra tillvalskurser jämfört med de möjligheter en elev vid den allmänna linjen har. Till exempel en elev vid idrottslinjen som studerar ett A2-språk kan under hela högstadiet välja endast en årsveckotimme tillvalsämne i årskurs nio.

Den nuvarande verksamhetsmodellen har varit en utmaning också när det gäller att söka till idrottslinjen. I allmänhet har idrottslinjen ett begränsat antal elevplatser och man söker till linjen genom lämplighetstest. Det andra alternativet är den så kallade principen med idrottsnärskola där alla elever i årskurserna 7–9 har möjlighet att anmäla sig till Urhea-verksamheten i sin egen närskola. I Kyrkslätt ordnas idrottsbetoning med principen om idrottsnärskola, men man ska ändå söka till idrottslinjen. Elevantagningen genomförs enligt vissa, tidigare nämnda sökkriterier.

Det har gjorts begäran om omprövning av antagningen till idrottslinjen hos regionförvaltningsverket. Regionförvaltningsverket konstaterar att det är problematiskt att använda gymnastikvitsord som antagningskriterium. Enligt 28 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning kan utbildningsanordnaren besluta om antagningsgrunder som tillämpas i andrahandsansökan, men man ska kunna tillämpa dem enhetligt. Kyrkslätts urvalskriterium om att använda gymnastikvitsordet i årskurs 6 kan direkt inverka på att eleverna i verkligheten inte är jämställda i antagningen. Man kan inte söka ändring i lärarens mellanbedömning i läroämnet (s.k. julbetyget).

Eftersom man på ovan nämnda grunder inte kan garantera likabehandling av de sökande vid användning av vitsordet för ett läroämne, anser regionförvaltningsverket att de antagningsgrunder som Kyrkslätts kommun beslutat om för idrottslinjen strider mot likställighetsprincipen och 28 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning. Enligt regionförvaltningsverkets uppfattning leder antagning av elever på basis av urvalsprov till jämlikare och öppnande antagningsförfarande. Det här innebär att kommunen måste övergå antingen till idrottsbetoning med lämplighetstest eller alternativt till idrottsnärskola, där varje elev i årskurserna 7–9 har möjlighet att anmäla sig i sin egen närskola.

Slutsatser

Idrottsbetoning enligt Urhea-modellen i de högre årskurserna i Kyrkslätt har inte förverkligats enligt de ursprungliga planerna. Idrottslinjen klarar inte av att stöda målinriktat idrottande ungas utveckling på ett tillräckligt sätt, och å andra sidan kan genomförandet av betoningen ha minskat övriga elevers möjlighet att välja gymnastikkurser i sina egna högstadiestudier. Regionförvaltningsverket har i sitt utlåtande konstaterat att Kyrkslätts kommuns ansökningskriterium strider mot diskrimineringslagen, och att kommunen bör övergå antingen till omfattande lämplighetstest eller avstå från ansökningsförfarandet. Införandet av lämplighetstest skulle inte lösa ovan nämnda utmaningar i genomförandet av idrottslinjen. Utmaningarna gäller bland annat elevernas möjlighet att kombinera föreningens träningar till en del av skoldagen, genomförandet av föreningssamarbete och övriga högstadieelevers möjlighet att välja idrottskurser som tillvalsämne. Dessutom är det viktigt att beakta olika språkgruppers jämlika möjlighet till tillvalsämnen (inklusive idrottsbetoning) under högstadiet.

På dessa grunder föreslås att den finskspråkiga och den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i Kyrkslätts kommun avstår från Urhea-konceptet och högstadiernas idrottslinje från och med 1.8.2025.

Ändringen genomförs enligt följande:

- Ingen ny ansökan till idrottslinjen årskurs 7 för läsåret 2025–2026. De nuvarande idrottslinjerna fortsätter läsåret 2025–2026 (årskurserna 8 och 9) och 2026–2027 (årskurs 9).
- Man avstår från Urhea-konceptet, men alla enhetsskolor fortsätter verksamheten som idrottsnärskolor: varje närskola erbjuder tillräcklig mängd mångsidiga tillvalskurser i gymnastik och dessutom stöder man motion i skolorna genom bland annat morgonmotionsklubbar, motionsraster och -temadagar, i vilka man uppmantrar alla elever att delta
- Varje enhetsskola bygger upp en helhet av tillvalsämnen inom gymnastik för eleverna i årskurserna 7–9 och när eleverna väljer den betonar de

läroämnet gymnastik i sina högstadiestudier. Samtidigt ser skolorna till att tillvalsämnena inom gymnastik erbjuds alla intresserade.

- Förutsättningarna för en aktiv livsstil för barn och unga utvecklas i samarbete med övriga aktörer i kommunen i enlighet med målen i Kyrksläpps kommunstrategi och planen för barns och ungas välfärd.

Beslutshistoria